

Brüssel, 16. juuni 2023
(OR. en)

10607/23

Institutsioonidevahelised
dokumendid:
2023/0076(COD)
2023/0077(COD)

ENER 358
ENV 687
CLIMA 304
COMPET 621
CONSOM 232
FISC 126
CODEC 1123

MÄRKUS

Saatja:	Alaliste esindajate komitee (COREPER I)
Saaja:	Nõukogu
Komisjoni dok nr:	7435/23 +ADD1 7440/23 +ADD1
Teema:	Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega muudetakse määrusi (EL) nr 1227/2011 ja (EL) 2019/942, et parandada liidu kaitset turuga manipuleerimise eest energia hulgimüügiturul Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega muudetakse määrusi (EL) 2019/943 ja (EL) 2019/942 ning direktiive (EL) 2018/2001 ja (EL) 2019/944, et parandada liidu elektrituru korraldust – Üldine lähenemisviis

I. SISSEJUHATUS

1. Komisjon esitas 14. märtsil 2023 ettepaneku määruse kohta, millega parandatakse liidu elektrituru korraldust, ning ettepaneku määruse kohta, millega parandatakse liidu kaitset turuga manipuleerimise eest energia hulgimüügiturul.

2. Need ettepanekud on esitatud tulenevalt väga kõrgetest hindadest ja suurest volatiilsusest elektriturgudel 2021. ja 2022. aastal ning need põhinevad kolmel sambal: tarbijate kaitsmine, energiakulude stabiilsuse ja prognoositavuse suurendamine ja seeläbi ELi majanduse konkurentsivõime parandamine ning uute energeetikaalaste investeeringute soodustamine.

II. OLUKORD

1. 2023. aasta märtsi teises pooles alustas eesistujariik Rootsi eespool nimetatud ettepanekute üle energeetika töörühmas läbirääkimisi. Nende läbirääkimiste tulemuste alusel on eesistujariik esitanud kummagi teksti puhul viis läbivaadatud versiooni.
2. Viimaste kuude jooksul on mõlema ettepanekuga tehtud kiirendatud tööd ning ministrid arutasid neid ka 28. märtsil 2023 Brüsselis toimunud transpordi, telekommunikatsiooni ja energeetika nõukogu istungil (energeetika), mille käigus anti suuniseid edasiseks tööks.
3. 31. mail arutati ettepanekuid ka alaliste esindajate komitee tasandil, kus keskenduti peamiselt kahesuunalistele hinnavahelepingutele, piirkondliku või kogu liitu hõlmava elektriinnakriisi väljakuulutamise küsimusele ja reservvõimsuse mehhanismidele. Komitee andis eesistujariigile poliitilisi suuniseid ja määras kindlaks edasise töö suuna.
4. Praegused viiendad läbivaadatud versioonid, mis on esitatud dokumentides 10605/23 ja 10606/23, tuleks võtta üldise lähenemisviisi aluseks. Uus tekst on esitatud **paksus allajoonitud** kirjas ning väljajäetud tekst on ~~läbi kriipsutatud~~. Varasemate läbivaatamiste käigus lisatud tekst on märgitud **paksus kirjas** ja väljajäetud tekst on ~~läbi kriipsutatud paksus kaldkirjas~~.

III. TÖÖ EUROOPA PARLAMENDIS JA TEISTES LIIDU ORGANITES

1. Euroopa Parlamendis vastutab mõlema ettepaneku eest tööstuse, teadusuuringute ja energeetikakomisjon (ITRE). Liidu elektrituru korraldust parandava määruse raportöör on Euroopa Parlamendi liige Nicolás González Casares (S&D, Hispaania) ja liidu kaitset turuga manipuleerimise eest energia hulgimüügiturul parandava määruse raportöör on Euroopa Parlamendi liige Maria da Graça Carvalho (ERP, Portugal). Parlament peaks mõlemad asjaomased raportid vastu võtma 2023. aasta septembris.
2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ega Regioonide Komitee ei ole oma arvamust veel esitanud.

IV. EESISTUJARIIGI KOMPROMISSETTEPANeku PÕHIELEMENDID

1. Liikmesriigid toetasid viisi, kuidas alaliste esindajate komitees toimunud mõttevahetus ja energeetika töörühmas toimunud arutelud kajastusid töös, mida tehti kõnealuse kahe ettepaneku nelja läbivaadatud versiooniga.
2. Õiguskindluse ja selguse huvides eraldatakse väljapakutud elektrituru määruse artiklid 2 ja 3, millega muudetakse direktiive (EL) 2018/2001 ja (EL) 2019/944, kõnealusest määrusest ja need muudetakse eraldiseisvaks direktiiviks. Tegemist on õigusliku ja tehnilise kohandusega, mis ei mõjuta ettepanekute sisulisi sätteid.
3. Kõige märkimisväärsamad muudatused saab kokku võtta järgmiselt.

Liidu elektrituru korraldust parandav määrus

1. Määruse artiklis 7a on tippnõudluse vähendamise toode, mida liikmesriigid võivad hankida ja aktiveerida, et vähendada elektrinõudlust tipptundidel, seotud direktiivi artikliga 66a, milles käsitletakse piirkondliku või kogu liitu hõlmava elektri hinnakriisi väljakuulutamist. Selline toode on lubatud, kuni kehtib artikli 66a lõike 2 kohaselt määratletud hinnakriis.

2. Määruse artiklis 7b sätestatakse, et põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad võivad spetsiaalsete mõõtevahendite andmeid kasutada ainult lõpptarbija nõusolekul. Kui lõpptarbija ei ole paigaldatud nutiarvestit või kui lõpptarbija nutiarvesti ei esita tarbimiskaja- või paindlikkusteenuste osutamiseks vajalikke andmeid, aktsepteerivad põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad võimaluse korral spetsiaalse mõõtevahendi andmeid.
3. Määruse artiklis 8 sätestatakse, et 1. jaanuariks 2026 on piirkonnaülestehingute sulgemisaeg päevasisesel turul kõige varem 30 minutit enne reaalaega. Liikmesriigi reguleeriv asutus võib aga asjaomase põhivõrguettevõtja taotlusel teha sellest nõudest erandi kõige kauem 1. jaanuarini 2029, tingimusel et esitatakse mõjuhinnang ning tegevuskava piirkonnaülestehingute sulgemisaja lühendamiseks päevasisesel turul 30 minutini. Seda erandit võib pikendada kuni kolme aasta võrra, kui esitatakse läbivaadatud tegevuskava ja mõjuhinnang. Hiljemalt 1. jaanuariks 2032 peab piirkonnaülestehingute sulgemisaeg päevasisesel turul olema kõige varem 30 minutit enne reaalaega.
4. Mis puudutab määruse artiklit 9, siis piirkondlike virtuaalkeskuste rakendamiseks nõutakse nüüd mõju hindamist. Pärast seda hindamist võtab komisjon vastu rakendusakti, millega rakendatakse liidu forvardturu korraldust, mis põhineb piirkondlikel virtuaalkeskustel ja mida toetavad vähemalt põhivõrguettevõtjate väljastatud pikaajalised ülekandeõigused. Kõnealune rakendusakt sisaldab muu hulgas piirkondlike virtuaalkeskuste geograafilise ulatuse kindlaksmääramise metoodikat ja piirkondlike virtuaalkeskuste võrdlushindade arvutamise metoodikat.
5. Määruse artiklis 19 selgitati, et avamere pakkumispriirkonna avamere taastuvelektrijaamade käitajate võrkudevaheliste ühenduste vähendatud võimsuse eest makstav hüvitis puudutab kahe või enama pakkumispriirkonnaga otse ühendatud elektrijaama käitajaid. See hüvitis ei tohi aastas ületada kogu võimsusjaotustulu, mis saadakse asjaomaste avamere pakkumispriirkondade vahelistelt võrkudevahelistelt ühendustelt.

6. Määruse artikli 19a kohaselt edendavad liikmesriigid energiaostulepingute kasutuselevõttu, kõrvaldades põhjendamatud takistused ning ebaproportsionaalsed või diskrimineerivad menetlused ja tasud. Samuti selgitati, et energiaostulepingute kasutuselevõtu edendamise vahendid võivad muu hulgas hõlmata riigi tagatud turuhinnaga tagatissüsteeme, eratagatise või vahendeid energiaostulepingute nõudluse koondamiseks.
7. Määruse artiklis 19b selgitati, et kahesuunalisi hinnavahelepinguid kohaldatakse uute investeeringute suhtes, mille eesmärk on olulisel määral ajakohastada olemasolevaid energiatootmisüksusi, suurendada nende võimsust või pikendada nende eluiga. Selleks et võtta arvesse praegu liikmesriikides ettevalmistamisel olevaid projekte, on lisatud asjakohane üleminekuperiood, st kõnealuse artikli sätteid kohaldatakse üksnes selliste lepingute suhtes, mis on sõlmitud uuteks investeeringuteks tootmisse ette nähtud otseste hinnatoetuskavade alusel kolm aastat pärast määruse jõustumise kuupäeva. Kahe või enama pakkumispiirkonnaga seotud avamere hübriidvarade puhul kohaldatakse viieaastast üleminekuperioodi. Hinnavahelepingutest saadava tulu jaotamisega seoses on tundlik küsimus õige tasakaal liikmesriikidele paindlikkuse võimaldamise ja tulu lõpptarbijatele tagastamise vahel. Põhireegel, et tulu jaotatakse lõpptarbijatele, jäetakse alles, kuid liikmesriigid võivad sellist tulu kasutada ka otseste hinnatoetuskavadega seotud kulude või lõpptarbijate elektrikulude vähendamiseks tehtavate investeeringute rahastamiseks. See osa tulust, mis jaotatakse lõpptarbijatele, kes on ettevõtjad, ei tohi ületada kõigi ettevõtjate elektritarbimise koguosa. Ümberjaotamine ei piira ka ELi toimimise lepingu artiklites 107 ja 108 sätestatud riigiabi eeskirjade kohaldamist. Ühtlasi on lisatud erand väikesemahulistele taastuvenergia käitistele ja näidisprojektidele.
8. Määruse paindlikkussätted
 - Artiklite 19c–19f paindlikkussätete vahelisi seoseid üldiselt tugevdati ja täpsustati.

- Määruse artiklis 19c on täiendavalt täpsustatud süsteemi paindlikkuse vajadust käsitleva aruande sisu ja selles selgitatakse, et aruande võib vastu võtta mõni muu liikmesriigi määratud asutus või üksus kui riigi reguleeriv asutus ning et nad võivad paluda teavet põhivõrguettevõtjatelt ja jaotusvõrguettevõtjatelt. Aruandes võetakse arvesse Euroopa ressursside piisavuse hindamist ja riiklike piisavuse hindamisi. Lisaks hinnatakse aruandes vähemalt turul oleva paindlikkuse takistusi ja tehakse ettepanekuid asjakohaste leevendusmeetmete kohta.
 - Määruse artikkel 19d sisaldab nüüd soovituslikku riiklikku eesmärki mittefossiilse paindlikkuse jaoks ja see põhineb artikli 19c kohasel aruandel. Liikmesriigid võivad enne aruande esimest esitamist kindlaks määrata ka esialgsed soovituslikud eesmärgid.
 - Määruse artikli 19e kohaselt võivad liikmesriigid kohaldada mittefossiilse paindlikkuse toetuskavasid, mis seisnevad maksetes saadaoleva võimsuse eest, kui investeeringud mittefossiilsesse paindlikkusse ei ole piisavad artiklis 19d määratletud soovitusliku riikliku eesmärgi saavutamiseks. See ei takista liikmesriike käsitlemast oma soovituslikke eesmärke muul viisil.
9. Seoses reservvõimsuse mehhanismidega väljendasid liikmesriigid vajadust ühtlustada heakskiitmismenetlust. Liikmesriikide mureküsimate käsitlemiseks lisati läbivaatamisklausel, nii et komisjon esitab hiljemalt ühe kuu jooksul pärast kõnealuse määruse jõustumist üksikasjaliku aruande, milles hinnatakse võimalusi ühtlustada ja lihtsustada IV peatüki kohaseid menetlusi. Sellega seoses nõuab komisjon asjakohasel juhul, et amet muudaks Euroopa ressursside piisavuse hindamise metoodikat. Lisaks, hiljemalt kolm kuud pärast kõnealuse määruse jõustumist, esitab komisjon asjakohasel juhul ettepanekud reservvõimsuse mehhanismide hindamise lihtsustamiseks.

10. Peale selle on liikmesriigid läbirääkimiste jooksul pidevalt palunud reservvõimsuse mehhanismide puhul välja jätta viite nende ajutisele iseloomule ja sellele, et need on viimase abinõuna võetav meede. Vaatamata vajadusele piirata konkurentsi- ja siseturumoonutusi, tunnistatakse kavandatavates tekstides, et reservvõimsuse mehhanismidel võib olla oluline roll ressursside piisavuse tagamisel, eelkõige üleminekul süsinikuvabale süsteemile. Sellega seoses nähakse tekstis ette võimalus taotleda komisjonilt reservvõimsuse mehhanismide CO₂ heite piirmäärast tehtavate erandite piiratud pikendamist, kui esineb varustuskindluse alaseid probleeme.
11. Määruse artiklis 64, direktiivi artiklis 66 ja põhjenduses 53b on Eestile, Lätile ja Leedule tehtud uusi erandeid seoses nende tasakaalustamisturgudega. Kuna Balti riigid sõltuvad sageduste haldamisel Venemaa sünkroonlast, ei ole neil olnud võimalik arendada välja oma enda toimivat tasakaalustamisturgu. Venemaa agressioonisõda on suurendanud ohtu varustuskindlusele Balti riikides. Selleks, et Balti riigid saaksid arendada välja omaenda tasakaalustamisturu ja ühendused Mandri-Euroopaga, vabastatakse nad teatava aja jooksul teatavatest nõuetest, mida kohaldatakse olemasolevate tasakaalustamisturgude suhtes.
12. Artikliga 66 ja vastava põhjendusega 53g kehtestatakse Küprosele erandid artikli 40 lõikest 4 ja artikli 54 lõikest 2, kuniks Küprose põhivõrk saab võrkudevahelise ühenduse kaudu ühendatud teiste liikmesriikide põhivõrkudega.
13. Tarbijat käsitlevad sätted
 - Põhjenduses 18 selgitatakse, et tarbijatel peaks olema lubatud kasutada oma valdustes rohkem kui üht mõõtmis- ja arvelduspunkti, mis on hõlmatud ühe ühenduspunktiga. Siin on liikmesriikidele antud rohkem paindlikkust nende õigusnormide kindlaksmääramiseks riiklikul tasandil. Lisaks on lisatud võimalus kasutada nutiarvestisüsteeme, mis võivad otseselt hõlmata rohkem kui ühte mõõtmispunkti.

- Artiklis 11a ja põhjenduses 44 on lisatud, et liikmesriigid võivad vabastada üksnes dünaamilise hinnaga lepinguid pakkuvad tarnijad kindlaksmääratud hinna ja kindlaksmääratud tähtajaga lepingute pakkumise kohustusest, tingimusel et see ei avalda konkurentsile negatiivset mõju ning säilib piisav kindlaksmääratud hinna ja kindlaksmääratud tähtajaga lepingute valik.
- Energiajagamist käsitlevas artiklis 15a ja põhjenduses 51 selgitati aktiivsete tarbijate vahelisi tasakaalustamiskohustusi. Lisaks kohaldatakse energiajagamissüsteemides osalevate lõpptarbijate suhtes kõiki sätestatud tarbijate õigusi ja kohustusi. Sellele lisaks on selgitatud, et energiajagamise kontseptsioon ei piira tarnijatele loa andmise suhtes kohaldatavaid siseriiklikke norme.
- Artiklis 27a ja põhjenduses 48 on selgitatud, et kõnealune direktiiv ei mõjuta olemasolevaid viimasena vastutava tarnija süsteeme. Samamoodi, kui liikmesriik on enne kõnealuse direktiivi jõustumist juba määranud viimasena vastutava tarnija, ei ole vaja korraldada uut viimasena vastutava tarnija määramise menetlust. Lisaks on võimalik määrata viimasena vastutav tarnija kas enne tarnija tõrget või siis selle ajal.

- Artiklis 66a ja põhjenduses 53 anti nõukogule rohkem menetluslikku kaalutusõigust otsustamisel, millal eksisteerib elektriinnakriis. Nõukogu peaks komisjoni ettepaneku põhjal määrama rakendusotsusega kindlaks, millal eksisteerib piirkondlik või kogu liitu hõlmav elektriinnakriis, ning otsuses tuleks täpsustada ka selle kehtivusaeg, mis võib olla kuni üks aasta. Käivitajate osas on hulгимүүгитuru kriteeriumid säilitatud peamiselt vastavalt komisjoni ettepanekule, kuid lisati võimalus väga kõrgete hindade arvutamisel mitte arvestada ebanormaalseid hindu. Samal ajal on jaeturu kriteeriume muudetud paindlikumaks, osaliselt seeläbi, et määratakse kindlaks elektri jaehindade järsu tõusu taseme vahemik, teiselt poolt nii, et vähendatakse nende hindade eeldatavat kestust käsitleva ettevaatava hinnangu ulatust kuult kuult kolmele kuule. Peale selle lisatakse mehhanism piirkondliku või kogu liitu hõlmava hinnakriisi määratlemise pikendamiseks, mille puhul on vajalikud komisjoni hinnang ja komisjoni ettepanek.
- Mis puudutab direktiivi ülevõtmise perioodi, siis säilitatakse komisjoni ettepanekus esitatud reegel teha ülevõtmine enne kuue kuu möödumist. Siiski määrati tarnija vaba valimist käsitlevas artiklis 4 ja energia jagamist käsitlevas artiklis 15a esitatud tähtajaks kakskümmend neli kuud, et hõlbustada liikmesriikide rakendamisprotsesse.

Energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse määrus (REMIT)

- a) Artikli 2 punkti 20a ja põhjendusse 10 lisati mitme delegatsiooni taotlusel mõiste „korralduste register“, et ettepanekut täiendavalt täpsustada.
- b) Artiklites 4a ja 9a ning põhjendustes 11 ja 12, mis käsitlevad siseteabeplatvorme ja registreeritud aruandlusmehhanisme, on täiendavalt märgitud, et ametil peaks olema õigus teatavatel juhtudel tegevusluba tühistada. Lisaks on komisjonile antud õigus võtta vastu rakendusakte, et registreeritud aruandlusmehhanisme ja siseteabeplatvorme käsitlevate sätete rakendamist täiendavalt selgitada. Sellest tulenevalt kohaldatakse neid artikleid üksnes siis, kui komisjon on asjakohased rakendusaktid vastu võtnud.
- c) Artiklis 9 ja põhjenduses 18a on muudetud nõuet, mida kohaldatakse liidu turuosaliste kohta, kes asuvad või on asutatud kolmandas riigis. Nüüd nõutakse liikmesriikide jaoks suurema selguse tagamise eesmärgil, et need turuosalisel määraksid esindaja selles liikmesriigis, kus nad tegutsevad, selle asemel et deklareerida seal oma kontor.
- d) Seoses artikliga 13 võib ACER kasutada oma volitusi liikmesriikide jurisdiktsioonis, välja arvatud juhul, kui riigi reguleeriv asutus esitab vastuväite põhjendusel, et ta on ametlikult algatanud samade asjaolude uurimise, viib selliste asjaolude uurimist läbi või on nende uurimise lõpule viinud ning on teinud kindlaks rikkumise olemasolu või et rikkumist ei ole toimunud. ACER teavitab eelnevalt riigi reguleerivat asutust ja teisi asjaomaseid asutusi. ACER võib kasutada oma volitusi, kui riigi reguleeriv asutus ei võta vajalikke meetmeid piiriülese mõjuga juhu korral ACERi esitatud taotluse täitmiseks. Pärast oma uurimise lõpetamist koostab ACER uurimisaruande, milles esitatakse uurimise tulemused.

- e) Samuti on artiklisse 13 lisatud, et amet võib kasutada oma volitusi, ilma et see piiraks lõike 3a kohaldamist, kui pädev riigi reguleeriv asutus palub tal kasutada oma volitusi piiriülese mõjuga õigusaktide suhtes.
- f) Artiklis 13a, mis käsitleb ACERi kohapealseid kontrolle, on selgitatud, et kontrollid valmistatakse ette ja viiakse läbi tihedas koostöös riiklike ametiasutustega ja tegevust nendega koordineerides. Suurema selguse huvides on ACERi kohapealsete kontrollide alaseid volitusi üksikasjalikumalt kirjeldatud. Samuti on lisatud, et eravalduses ei tohi kohapealseid kontrolle läbi viia ilma kohtu eelneva loata.
- g) Artiklit 13c, mis käsitleb ACERi uurimiste menetluslikke tagatiseid, on tugevdatud, sätestades üksikasjalikult, et tema uurimise alla kuuluvatel isikutel on õigus esitada märkusi neid puudutavate asjaolude kohta enne, kui ACER võtab vastu artikli 13 kohase uurimisaruande.
- h) Artiklis 16b on selgitatud, et ameti suunised ja soovitused ei ole siduvad ning et amet ei saa avaldada teavet selle kohta, kas riigi reguleeriv asutus järgib või ei järgi suuniseid või soovitusi.
- i) Artiklis 18 ja põhjenduses 18 on tehtud muudatusi, et tagada haldustrahvide järjekindlam kohaldamine kõigis liikmesriikides. Selle saavutamiseks on lisatud nende haldustrahvide kindlaksmääramise kriteeriumide loetelu ja trahvide suurus. Lisaks on liikmesriikidele võimaldatud suuremat paindlikkust, nähes ette võimaluse kehtestada väiksemad trahvid, mis määratakse kindlaks iga juhtumi puhul eraldi. Samuti on lisatud menetlused juhuks, kui liikmesriigi õigussüsteemis ei ole haldustrahve ette nähtud.

V. KOKKUVÕTE

1. Eespool toodut arvestades palutakse nõukogul analüüsida dokumentides 10605/23 ja 10606/23 esitatud eesistujariigi kompromisstekste, lahendada kõik istungil tekkida võivad küsimused ja saavutada kokkulepe nõukogu üldises lähenemisviis, pidades silmas eelolevaid läbirääkimisi Euroopa Parlamendiga.
-